

FERENCZI SZILÁRD: KOLOZSVÁR VÁROSPOLITIKÁJA 1886–1918

■ „A kötet kísérletet tesz az intézmény-, elit- és eseménytörténet összehangolására [...] a város dualizmus kori életében” – így összegzi munkáját a szerző a kötet hátlapján. A könyv címe sejteti, hogy nem történelmi regényről van szó, sokkal inkább konkrét adatokat és történelmi eseményeket bemutató munkával állunk szemben. A szerző valóban a különböző statisztikák által igyekszik bemutatni a város dualizmus kori politikáját, azonban korabeli történetekkel támasztja alá állításait, ezáltal olvasmányossá válik a mű.

A kötet szerzője Ferenczi Szilárd történész. Fogarason született 1977-ben, majd a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Történelem és Filozófia Karán végzett. Kutatásainak középpontjában az elitkutatás, mozgókép kultúra, újkortörténet, várospolitikai és várostörténet áll. Főbb művei közé tartozik a Zágoni Bálinttal közösen írt *A mozisátortól a tévétoronyig* (Iskola Alapítvány, 2021) című kötet. Fazakas László, Ferenczi Szilárd, Fodor János és Gál Zsófia szerkesztésében jelent meg a *Minta és felzárkózás* (Iskola Alapítvány, 2021) című tanulmánykötet, amely Kolozsvár és Marosvásárhely dualizmus kori helyzetét mutatja be. A történelmi munkák mellett rendszeresen ír filmajánlókat is. A *Kolozsvár várospolitikája 1886–1918* című kötet a legfrissebb publikációja, amely a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen 2013–2018 között készült doktori disszertációjának átdolgozott változata.

A szerző már az előszóban kifejti, hogy a közelmúltban feltűnően kevés kutatás született Kolozsvár dualizmus kori várospolitikájáról. Bár sokan foglalkoztak a témával, eddig nem született olyan átfogó mű, amely részletesen elemzi a várospolitikai folyamatokat, kiemelve a vá-

rosirányítási elit összetételét. Kevés forrásanyag áll rendelkezésünkre a dualizmus időszakának nagyobb politikai eseményeiről. Kolozsvár a korszak egyik legfontosabb közigazgatási és kulturális központja volt. Azonban az elmúlt 25 évben nagyrészt olyan írások születtek, amelyek a város dualizmus kori időszakának csak egy-egy részletét mutatják be. A kötetben a várospolitikai folyamatok feltárásának jelentősebb módszertani mintáit a magyarországi városok, de legfőképpen a Budapestre vonatkozó művek szolgáltatták. Első helyen Sipos András *Várospolitikai és városigazgatás Budapesten 1890–1914* című, 1996-ban megjelent kötete volt iránymutató. Szintén jelentős munka Horváth J. András *Önkormányzati képviselő-választások, 1867–1912* című 2010-es tanulmánya.

A könyv hat nagy részre és több alfejezetre tagolódik. Az első három rész ismerteti azokat a forrásokat, amelyek a kötet alapját képezik, valamint bemutatja a város korabeli adatait, társadalmi, gazdasági és önkormányzati szempontból. A városirányítási elit munkásságát a negyedik, a rendőrség intézményét pedig az ötödik rész elemzi. A hatodik részben különböző várospolitikai folyamatokról van szó. A nagyfejezetek többsége egy hosszabb és általánosabb felvezetéssel kezdődik, amelyet a kolozsvári példák követnek.

Az első részben a szerző bevezeti az olvasót a várospolitikai történetírásába, amely Erdélyben jelentős változáson ment keresztül a rendszerváltást követően. A második fejezet részletesen bemutatja a népességi adatokat, miszerint 1910-ben a magyar ajkú lakosság volt többségben, amelyet a román anyanyelvűek száma követett. Felekezeti megoszlás szempontjából 1910-ben a református

vallás dominált. A szerző külön kiemeli a vasút szerepét, amelynek jelenléte nem volt túl nagy jelentőségű a kolozsvári ipar és kereskedelem számára. Ezt követően részletesen ismerteti azokat a 19. századi csapásokat, amelyek negatív hatással voltak a város egészségügyi és ipari helyzetére. A 20. század elején a ruházati ipar képezte a legnagyobb ipari főcsoportot a városban. Minden adat táblázatokkal és diagramokkal van alátámasztva, ezáltal vizuálisan is befogadhatóvá válik az információ. A szerző fontosnak tartja kiemelni, hogy Kolozsvár kulturális szempontból is jelentős volt a magyar városok között, Budapest után a második helyen állt. A város dualizmus kori kereskedelmét nagy mértékben befolyásolta a polgármesterek munkássága.

A harmadik fejezet részletesen tárgyalja a városigazgatási testületeket és szerveket, alaposan tárgyalva a közgyűlések szerepét és résztvevőit. Több alfejezetben át mutatja be a virilisták és az elit feladatait. Részletesen elemzi a törvényhatósági bizottságokat és a közgyűléseket. A politikai tevékenység a Fő tér délkeleti sarkán, a városházán zajlott. A törvényhatósági bizottság választotta hatévente a város tisztviselőit az általános tisztújítások alkalmával. A művészettörténeti elemzések mellett a szerző pontosságára utal, hogy nem hagy megválaszolatlan kérdéseket, részletekben menően ismerteti a különböző törvénycikkeket. Ezek alapján mutatja be a közgyűlések résztvevőit és hatáskörüket, valamint a vizsgált időszak legnagyobb presztízsének örvendő tisztségét viselőket, a polgármestereket. Szvacsina Géza (1898–1913), Nagy Mór (1898–1904), Fekete-Nagy Béla (1904–1916) és Mustárdi Miklós (1916–1918) követték egymást ebben a tisztségben.

A következőkben a szerző fő- és alcsoportok szerint tünteti fel a különböző foglalkozásokat. Részletesen bemutatja az iparosok és kereskedők helyzetét, majd elemzi a képviselő-testület társadalmi foglalkozási szerkezetét 1886 és 1918 között.

A kötetben hangsúlyos szerepet kap a helyi elit vizsgálata. Ferenczi Szilárd

igyekszik választ találni arra a kérdésre, miszerint a kolozsvári törvényhatósági bizottság különbözik-e valamiben a többi korabeli város testületeihez viszonyítva. Külön fejezet tárgyalja a helyi multipozicionális elit szerepét. A szerző hangsúlyozza, hogy a várospolitikai vizsgálata során szükségszerű volt feltárni a befolyásos személyek életútját is. Világos képet nyújt a városi tisztviselőkről, képviselőkről és a virilistákról.

Az ötödik rész a rendőrség bemutatására fekteti a hangsúlyt, kiemelve a rendőrfőkapitány szerepét, valamint kitér azokra a botrányos eseményekre, amelyek az intézményhez kapcsolódnak. Budapesthez viszonyítva a többi magyar város kevesebb adattal rendelkezik a dualizmus kori rendfenntartó szervezetről. A kötet összesíti a kolozsvári rendőrségre vonatkozó információkat, kiegészítve azokat a fennmaradt történetekkel.

Az utolsó fejezetben részletes adatokat olvashatunk arról, hogy miként törekedett a városvezetés megfelelni a modernizáció újabb igényeinek. Mindezt úgy mutatja be, hogy a hangsúlyt a törvényhatósági bizottságokban jelentkező konfliktusokra helyezi. Az 1886 és 1918 közti időszak várospolitikájában három szakasz különböztethető meg, mindhárom köthető valamelyik polgármester személyéhez. A következőkben röviden ismerteti a polgármesterek munkásságát, kiemelve a legjelentősebb városfejlesztési projekteket és pártpolitikai botrányokat. A kötetben hangsúlyos részt kap Kolozsvár háborús helyzetének a bemutatása. Az események kronológiája mellett a szerző a korabeli sajtó alapján vázolja a háború mindennapjait. A város megváltozott gazdasági helyzetét statisztikai táblázattal alátámasztva ismerteti.

A kötet nyelve formális és tudományos jellegű, amely a kutatás és a történeti elemzés köré épül. Jellemzi a tudományos stílus, emellett precíz és alapos, részletes információkat tartalmaz, amelyek a kutatás folyamatára és a források értékelésére összpontosítanak. Megfelelően használja a szakmai terminológiát, ettől függetlenül bárki számára ért-

hető a szöveg, mivel minden kifejezést magyarázat követ. A szerző stílusára jellemző a hosszú és összetett mondatokban való fogalmazás, amely lehetővé teszi a részletes érvelést és a bonyolult gondolatok kifejtését. A teljes szövegre objektív hangvétel jellemző, a tényekre összpontosít és nem a saját nézőpontját akarja érvényesíteni.

A szöveget többször megtöri a törvénycikkekre való utalással, ez helyenként szárazzá teszi a nyelvezetet. Az utolsó két fejezetben érvényesül igazán a szerző stílusa, amikor a városhoz kapcsolódó történetekkel egészíti ki az adatokat. A nyelvezet leegyszerűsödik, és a bonyodalom kifejtése kerül előtérbe, megőrizve a tudományos igényességet. A városban bekövetkező változásokat a történelmi események szélesebb kontextusában vizsgálja.

A könyvben számos utalást kapunk különböző forrásokra, melyek hitelesé teszik az adott információt. Az elsődleges források levéltári adatok. A tanulmány fő forrását képezték az 1886 és 1918 között írt törvényhatósági bizottság közgyűlési jegyzőkönyvei. Szintén számos forrásnak bizonyultak a kolozsvári levéltárban őrzött tanácsíratok. A kutatás folyamán elengedhetetlen forrásnak számítanak a különböző személyes beszámolók, amelyek az egyének életútját, érzelmeit és tapasztalatait tükrözik. Jelentős forrásnak bizonyult dr. Segesváry Viktor 1916-ban a *Városi Szemlében* megjelent tanulmánya, amelyben a helyi gazdasági viszonyokról ír. Passuth László, Kelemen Lajos, Gyalui Farkas, Janovics Jenő és Márki Sándor visszaemlékezései világos képet nyújtanak a dualizmus kori Kolozsvár helyzetéről. A források alapján a szerző összesítette a városirányításban aktív multipozicionális elit tagjainak a városházán eltöltött tevékenységét. Kutatásához elsősorban a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága által őrzött törvényhatósági bizottsági közgyűlések jegyzőkönyveit, a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár, valamint az Országos Széchényi Könyvtár állományában található helyi és országos korabeli sajtót használta.

Mivel a jegyzőkönyvek sok esetben hiányosak, helyi sajtóra kell támaszkodnia. A kolozsvári politikai sajtóban hasznosnak bizonyult több kormánypárti lap, mint például a *Magyar Polgár* (1867–1886, 1898–1904), *Kolozsvári Hírlap* (1909–1918), *Kolozsvári Híradó* (1915–1918), az *Ellenzék* (1880–1918), a *Kolozsvári Friss Újság* (1902–1907), az *Erdélyi Híradó* (1889–1896) és a *Kolozsvári Tükör* (1913–1918).

A kötet számos táblázatot tartalmaz, amelyek a város dualizmus kori adatait tüntetik fel, és több statisztikai adatot ismertet főként a népességgel és a politikai helyzettel kapcsolatosan. A szövegeket képek kísérik, amelyek a város kiemelkedő személyiségeit, vagy utcajelöneteket látunk. A hivatkozott szakirodalmi források jegyzékét képjegyzék követi, illetve függelékként az 1890 és 1918 közötti városi tisztviselők névsora, név és cím szerint, évekre lebontva. A kötet végi táblázatok a multipozicionális elit adatait tartalmazzák. A munkát egy román és angol nyelvű absztrakt zárja.

Ferenczi Szilárd kutatása Kolozsvár újkori várostörténet folyamatait mutatja be a dualizmus kor második felének várospolitikájára összpontosítva, a virilizmus és a képviselő-választások kapcsán, az intézménytörténetet esetenként társadalomtörténettel kiegészítve. A szerző nem tartja lezártnak a kutatást, szükségesnek tartja a folytatást. A kötet tökéletes olvasmány mindazok számára, akik érdeklődnek a 19. és 20. századforduló magyar világa iránt. Ez a pár évtized számos változást eredményezett a legtöbb településen, a társadalom, a gazdaság és a politika szempontjából egyaránt. Ferenczi Szilárd kötetéből kiderül, hogy kik voltak azok a személyek, akiknek a szava döntött a város irányításában, kiderül, milyen események nehezítették meg a lakosok mindennapjait, valamint a politikának a város fejlődésére gyakorolt befolyását. Statisztikák, törvénycikkek és elfeledett történetek által nyújt betekintést a szerző dualizmus kori mindennapokba.